

AJÁNLÓ

a Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltára

levéltári óráiból, programjaiból

x 6 8 9.

toqueus communicaturi simus non dubitantes quin Dnaones Vra in uno aut altero
effectiva potitura sunt medela. Quibus de reliquo ut diu sospites serventur ex in
tino vobemus. Datum Viennae Die decima nona Mensis Novembris Anno
Dni Milliesimo Sexcentesimo octuagesimo nono.

Petrus Korompay
Episcopus Nitriensis

Ex Commissione Sacrae Caesareae Re
giacque Imperialis.

Franciscus Josephus Krapf.

Interim ob respectum fatigiorum Episcopi D. Notarii conservatoris Cui Imperialis 30.
Illm^o D^o Comitissae Agneti Esterházy, Illm^o D^o Comitis Simonis Forgács De Si,
mes 2° Consorti Incolita Universitas gratificatorie confert Nitici kilas

Mi a célunk?

A közgyűjtemények közül mindenki járt már könyvtárban, múzeumban - levéltárban azonban kevesen. Bár mind a könyvtár, mind a múzeum alapfunkciójának elemei (többek között a tudás bővítése, a múlt emlékeinek megőrzése) felfedezhetők a levéltárnál is, alapvetően a másik kettőtől eltérő a működési rendje. A könyvtárban, a könyvek között érdeklődésnek megfelelően lehet „böngészni”, a múzeumban körbe lehet sétálni, ismerkedni a tárgyi múlttal. A levéltár, részben egyfajta hivatali jellege miatt, részben az általa őrzött anyag fizikai sajátosságai miatt nem tud ilyen jellegű szolgáltatást nyújtani. Ezért a levéltárat vagy egyszerű irattárnak gondolják, vagy egyfajta „miszticizmus” lengi körül. A cél tehát szükségszerűen a téves megítélés eloszlatása, s ezzel az intézmény közönség előtti nyitottságának erősítése.

Lehetőségek

A levéltár, és az itt őrzött iratanyag megismerésére több lehetőség van. Az első alkalom általában a tájékozódásé. Az intézmény feladatainak áttekintése mellett a raktárba is eljutnak a tanulók. A tananyaghoz, vagy évfordulókhoz kapcsolódó foglalkozások az itt őrzött irat-együttesek megismerését segítik. Ennek során az egyeztetett témák jellemző irataival, azok összefüggéseivel megismerkedve mód van speciálisabb, helyi jellegű, vagy személyesebb viszony kialakítására a múlttal. Igény esetén tanulmányi versenyekre, érettségi vizsgára való felkészülésben, vagy pályázatok írásában is segítséget tudunk adni. A levéltári kutatási lehetőség mellett kutatás-módszertani tanácsadást is tudunk nyújtani, ahol a diákok megismerkedhetnek a jegyzetek készítésével és felhasználásával, valamint a dolgozat összeállításának gyakorlati fogásaival is.

NAT 2020

A 2020-as Nemzeti Alaptantervre épülő kerettantervi szabályozás előírja történelem tantárgyból évente 2 mélységelvű téma feldolgozását. „A helyi tanterv alapján a tanár a kerettantervből évente két témát mélységelvű feldolgozásra jelöl ki, amelyre több idő, a javasolt időkereten felül összesen további 6–10 óra tervezhető. Ezeknek legalább 70%-a magyar történelmi témájú legyen. A mélységelvű tanítás lehetőséget ad az adott téma részletesebb ismeretekkel, többféle megközelítési móddal és tevékenységgel történő feldolgozására. A mélységelvű témák esetében nagyobb lehetőség nyílik a projektmunkára, illetve a múzeumi órák és a témával kapcsolatos tanulmányi kirándulások szervezésére.” Az ajánló füzetben felsorolt foglalkozások bármelyikét tudjuk több órás, kooperatív, aktív tanulás-alapú projekttemává alakítani az iskolák igénye szerint, előzetes egyeztetés alapján. Ezekon kívül is nyitottak vagyunk olyan témák feldolgozására, melyekhez levéltárunkban iratanyag található.

Technikai megjegyzések

Lehetőséget biztosítunk arra, hogy tanítási időn kívül is érkezhessenek a csoportok. Egy-egy foglalkozás általában 45-60 perc, az érdeklődéstől, illetve az adott téma sajátosságaitól függően. A foglalkozások megfelelő előkészítése (iratok előkészítése, munkatársak és hely biztosítása) érdekében, kérjük, legalább egy héttel előbb jelezzék látogatási szándékukat, és munkatársunkkal egyeztessék esetlegesen eltérő igényeiket.

1.

Ismerkedés a levéltárral

A legtöbb tanuló még nem járt ilyen közgyűjteményben, ezért első alkalommal célszerű komplex képet kapni az intézmény feladatairól, betekinteni néhány sajátos iratba, illetve az iratok megőrzésének alapjaival megismerkedni.

- Mit csinálnak itt? - A levéltár feladatai, kutatási lehetőségek.

A levéltár és az irattár közötti különbség. Iratok gyűjtése – rendezése, feldolgozása – adatszolgáltatás, kutatás biztosítása, közreadás: a három feladatkör sajátosságainak ismertetése.

- Értékeink

A levéltári raktárak a múltra vonatkozó hasznos információk mellett számtalan érdekességet rejtnek.

A látogatók ezek közül ismerhetnek meg egy csokorra valót: olyan iratok bemutatása, melyek vagy „régiségük”, vagy megjelenésük miatt különlegesek.

- A levéltári anyag megóvása

Az évtizedeket, évszázadokat megélt iratokat sok fizikai és biológiai veszély fenyegeti. A pusztulás, az állagromlás megelőzését szolgálja a restaurálás.

2.

„Hetedíziglen” – bevezetés a családtörténet-kutatásba

Aki nem ismeri családjá történetét, az egész életét a véletlennek tulajdonítja. Pedig felmenőink – tudtukon kívül – képességeket, lehetőségeket, de sérüléseket is hagytak ránk örököül. A családhoz tartozás, kötődés jelentősen befolyásolja sorsunkat. Életünk nagy részét a családukkal éljük, családtagjaink ismerik örömeinket és bánatainkat, ők őrzik titkainkat. Családunk történetének megismerése igazi erőforrás lehet számunkra.

Napjainkban a családfakutatás nagy népszerűségnek örvend, sokan kíváncsiak rá, honnan származnak, kik az elődeik.

Mind a családfakutatás, mind a családtörténeti kutatás leginkább arról szól, hogy egy jelenben élő személy szeretne az őseihez valamilyen fogódzót, nyomot találni, és próbálja ehhez kapcsolódóan a múlt forrásait megszólaltatni.

Ebben a kutatásban és múltbéli időutazásban jelentenek komoly segítséget a múlt dokumentumainak őrzőhelyei, a levéltárak.

Az első foglalkozáson megismerkedünk azokkal a forrásokkal és technikákkal, amelyek ebben a nyomozómunkában segítségünkre lehetnek.

Vigyázat! A családfakutatás szenvedéllyé/függőségé tud válni!

3. „Kutyabőr”

Az oklevél definíciója: olyan irat, amely valamely jogi tényt rögzít, annak bizonyosságául szolgál, és meghatározott külső és belső formáknak megfelelően van kiállítva. Vagyis, az oklevél egy meghatározott szabályok szerint kiállított jogbiztosító irat.

- Mi lehet jogbiztosító irat?
- Milyen külső formáknak kell megfelelni?
az anyag (pergamen/ papír), a pecsét
- Milyen belső formáknak kell megfelelni?
a szöveg felosztása, az egyes részek funkciói
- Milyen jogi tényt rögzít?
bűnösség kivizsgálása
kiváltságok adományozása, megerősítése
földbirtok adományozás, birtokba adás (határjárás)
nemesség adományozás (címeres levelek)

4.

Török világ Nógrádban (1541-1696)

Buda elfoglalása után hamarosan Nógrádban is megjelentek a török csapatok, ezzel a megye területének nagy része harci cselekmények színterévé vált.

Az 1560-as évektől kialakult a hódoltság sajátos világa, amely az 1620-as évek végéig tartott.

A megye második hódoltsági időszaka 1663 után kezdődött. Ennek, és a Buda visszavétele utáni felszabadító háborúnak Nógrád nagy részén súlyos pusztulás lett a következménye.

- Nógrádi várak a török elleni harcokban, portyák, bajvívások
- Nógrád török szemmel (Evlia Cselebi leírásában)
- Török közigazgatás Nógrádban - mit tudunk meg a defterekből?
- Panaszlevelek török ellen, magyar ellen
- A falvak pusztulása, és ennek következményei

Nógrád vára, 1594

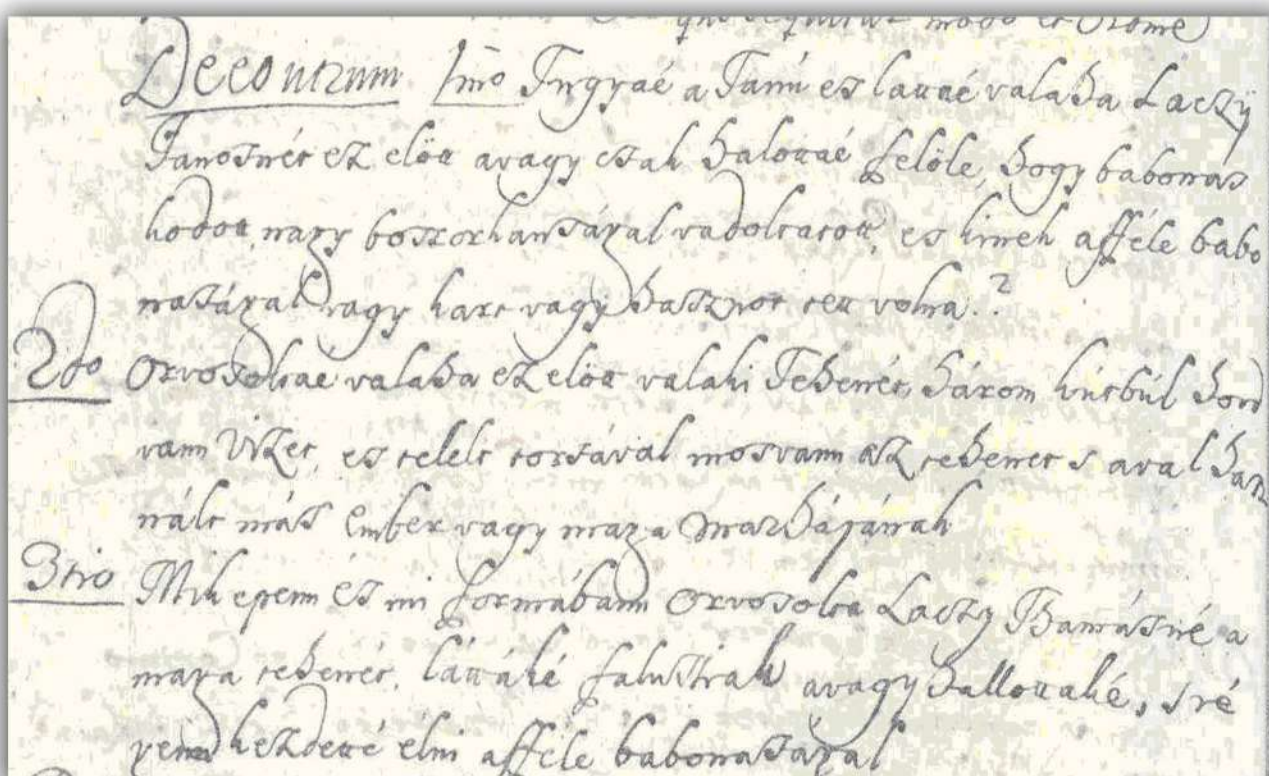
5.

Boszorkánypererek a 18. századi Nógrádban

A Magyar Királyság területéről több ezer boszorkányper szövege, köztük közel 30 Nógrád megyei jelent meg nyomtatásban az egy évszázada tartó gyűjtések eredményeként. A történelmi Nógrád megye területén 16 településhez kapcsolódóan ismerünk boszorkányperereket 1692 és 1776 között. Megyénkben is a nők adják a gyanúsítottak többségét, de figyelemre méltó a férfiak egyharmados aránya. A gyanúsított mintegy 30 személy esetében a megyei törvényszék által hozott ítéletek közt annak nem lelni nyomát, hogy égettek volna Nógrádban boszorkányt.

Az érdeklődők bepillantást nyerhetnek a boszorkánypererek okaiba, korabeli periratokba, tanúkihallgatási jegyzőkönyvekbe, ítéletekbe.

- a boszorkánypererek kora újkori jellemzői
- tipikus vádak
- bizonyítási eljárás
- az ítéletekről

6.

Összeírások, urbáriumok

A vármegyék kialakulásával megjelentek az elsősorban adózási, gazdasági jellegű megyei feljegyzések. Jelentőségük különösen megnőtt 1526 után, mivel a háborúk jelentős pénzüsszegeket emésztettek fel, továbbá a népesség, és anyagi javaik pusztulásával jártak. Nógrádban főként a 18. század elejétől maradtak fenn különböző témakörű összeírások (lélek-, dicalis, azaz az állami adó beszedését megelőző vagyonösszeírás, termény-, kézművesek, szökött jobbágy, ragadozó madarak, tűzoltószerek, stb.). Ezek betekintést engednek a hétköznapi élet egy-egy szeletébe.

A Mária Terézia által 1767-ben rendeletileg életbe léptetett úrbéri rendelet előtt is létezett hasonló birtok- és szolgáltatás összeírás, azonban az egész megyére átfogóan ekkor vált láthatóvá a szolgáltatások sokszínűsége.

- Miért fontosak az összeírások? Mit írtak össze?
- Mi az urbárium?
- Milyen hatásai voltak a Mária Terézia-féle Urbáriumnak a gazdálkodásra?

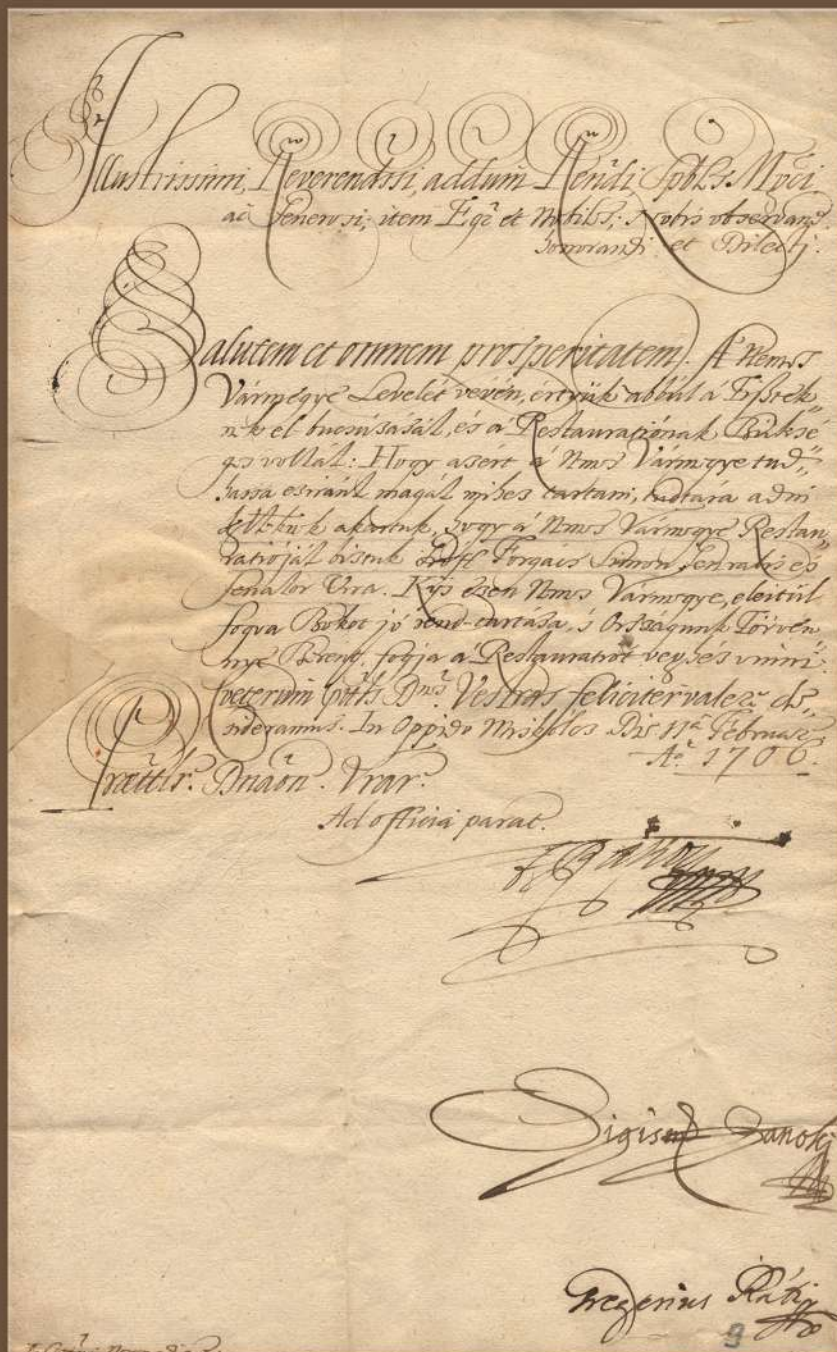
Opidum Balassa Gyarmot

	Arany székely székely székely székely	Ház székely	Állat székely	Állat székely	Állat székely	Állat székely	Állat székely	Állat székely	Állat székely	Állat székely	Állat székely	Állat székely	Állat székely
Turjából Miklós	1:	$\frac{1}{4}$	-	1	-	-	-	-	1	$2\frac{1}{2}$	5	2	4 50
Körményi János	1:	$\frac{1}{3}$	2	-	1	-	-	-	-	4	7	2	6 -
fiu András	AD II												
Amalás fia János	AD I												
Fabian György	1:	$\frac{1}{8}$	-	-	1	5	-	-	-	$1\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$	3	2 25
fiu János	AD 14												
Matyás Matyás	AD 10												
bar László István	AD 4												
Dalvizi György													
András István	1:	$\frac{1}{4}$	-	-	1	-	-	-	-	$2\frac{1}{2}$	5	12	4 50
András István													
András István													
Sogora Péter István	1:	$\frac{1}{8}$	-	-	1	-	-	-	1	$1\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$	5	2 25
Szabó György	1:	$\frac{1}{4}$	-	-	1	-	-	-	-	$2\frac{1}{2}$	5	4	4 50
Szabó Matyás	1:	$\frac{1}{4}$	-	-	-	-	-	-	-	$2\frac{1}{2}$	5	6	4 50
Szabó Matyás	1:	$\frac{1}{4}$	-	-	-	-	-	-	2	$2\frac{1}{2}$	5	6	4 50
fiu Fehér	AD 18												
Szabó István	1:	$\frac{1}{4}$	-	-	1	-	-	-	-	$2\frac{1}{2}$	5	2	4 50
fiu János	AD 18												
András István	AD 3												

„Hej, Rákóczi, Bercsényi...”

Nógrád megye története több ponton kapcsolódik II. Rákóczi Ferenchez és a Rákóczi-szabadságharchoz. A tanulók megismerkedhetnek a tankönyvekben kevésbé megjelenő, helyi vonatkozású eseményekkel és szereplőkkel. A Rákóczit támogató urak közül bemutatjuk I. Ráday Pált és Kajali Pált. Szó esik a megyét érintő legfontosabb eseményekről: a szécsényi országgyűlésről és a romhányi csatáról is.

- Rákóczi kapcsolata a szécsényi ferences kolostorral
- Ráday I. Pál tevékenysége
- Kajali Pál kuruc szenátor, országos főhadbíró portréja
- a nógrádi nemesség szabadságharchoz való viszonya
- a szécsényi országgyűlés rendelkezései, hatása
- iratismertetés

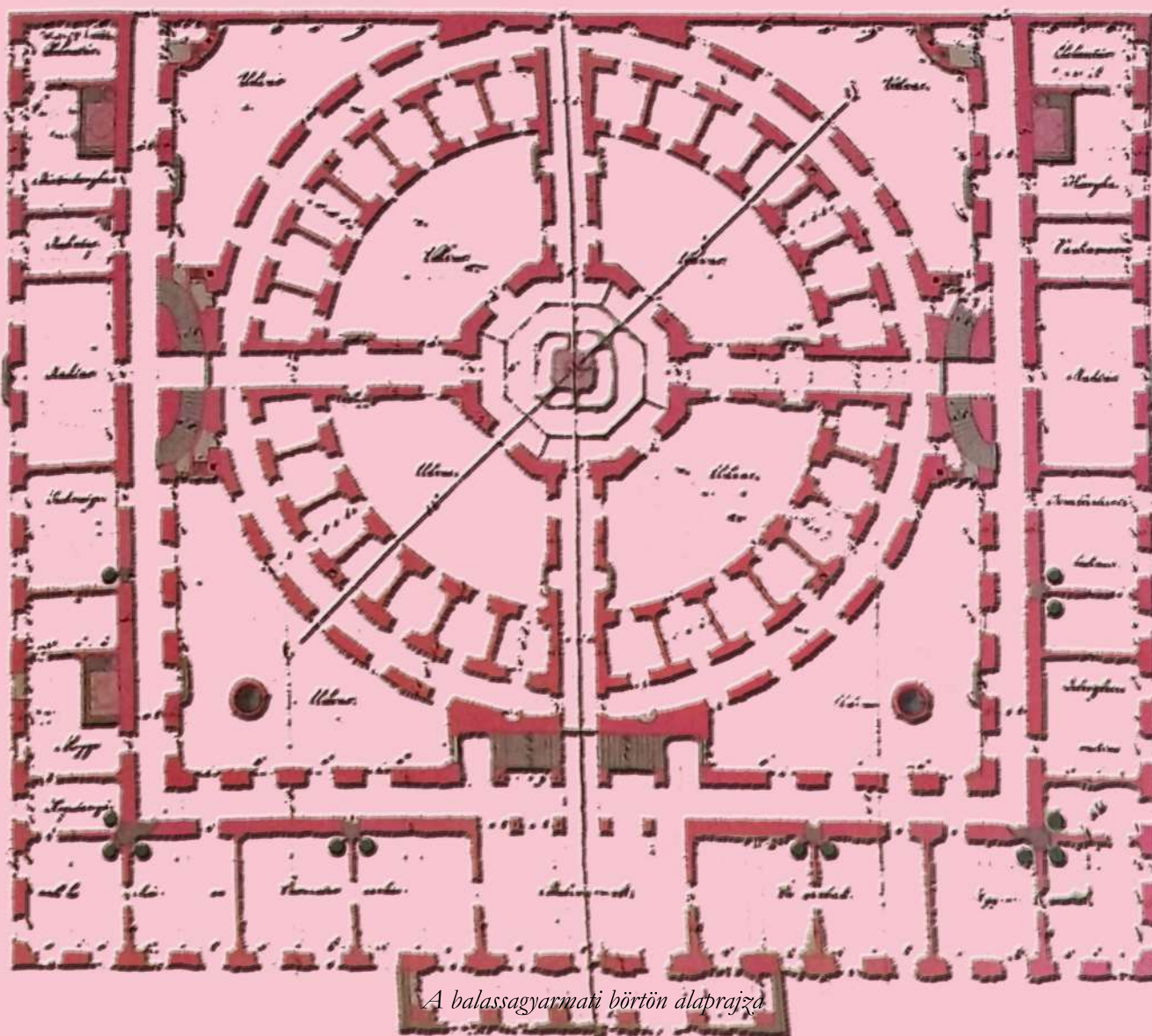

8.

Reformkori utazások a történelmi Nógrád vármegyében

A reformkor Nógrád életében is nagy változásokat hozott. Megismerkedünk a megye liberális nemesiségével, és azzal, hogyan támogatták a reformokat. Megvizsgáljuk, hogyan fejlődött Balassagyarmat hivatalnokvárossá, milyen középületek jellemezték. Végül áttekintjük, hogyan látták az itt átutazók a korabeli viszonyokat.

- A reformkori Nógrád nagy alakjai: Szontágh Pál, Madách Imre
- Balassagyarmati intézmények, vásárok
- Útirajzok, pl. Petőfi naplója, Pulszky Terézia emlékiratai
- iratismertetés

9.

1848-1849 eseményei Nógrádban

Az addigi rendet alapvetően átalakító áprilisi törvények fogadtatása a megyében felemás volt. A bizakodás mellett erősen élt a félelem az urak bosszújától. Hamarosan azonban felülírta ezt a hadi helyzet változása. A katonaillesztés, az átvonuló csapatok ellátása a lakosság újabb anyagi és személyi megterhelésével járt, amely a korábbi kétségeket a változások tartóssága iránt még inkább igazolta. A szabadságharc nógrádi eseményeinek tragikus mozzanata Losonc felégetése, majd a katonai közigazgatás bevezetése.

- az áprilisi törvények fogadtatása
- nemzetőrök, katonák
- restauráció Nógrádban 1849 elején
- a tavaszi hadjárat hatása
- cári csapatok a megyében
- a Habsburg megtorlás kezdete

Hazafiak!

Azon bilincsekből, melyek hazánk felvirágzását századokon keresztül zsibbasztólag lekötötték, legújabb törvények megalkotásával sikerült kibontakoznia e' nemzetnek, sikerült eszközölni, hogy ez ország minden benne lakó, már most jogban 's kötelességben egyenlő polgárnak, közös édes hazája legyen, mellynek jó és bal sorsa minden egyes polgár boldogságát vagy szerencsétlenségét magával hordja.

Hazafiak! a' nemzet ő felsége a' király megegyezésével a' nemzet szabadságát megalapította, azonban irigy szemmel tekintik jövőendő boldogságunkat a' minket környező nemzetek, 's ros akaratú irányok a' királyi trónt, 's azzal elválhatlan kapcsolatban álló hazánk üdvét vésszel fenyegetik.

Polgárok! Mindnyájatok keblében él a' király iránti tántoríthatlan hűség, él a' közhaza szent szeretete; a' haza titeket megmentésére, egyetértő lelkesedéssel 's összetett vállakkal való védelemre felszólít. A' hazaszent nevében: legyetek, mint szabad polgároktól a' haza méltán várhatja, a' haza méltó fiai.

A' haza soraitokból bajnokokat vár és anyagi áldozatokat.

Siessetek hát, kiket az isteni gondviselés testi erővel áldott meg, magatokat a' haza szolgálatára felajánlani, 's az önkénytes nemzeti örsergbe beállani; a' haza csak három évi szolgálatot kíván, 's a' mellett hogy anyagi ellátásokat ígéri, a' haza védelmében nyerendő borostyányok viritnak számotokra, a' haza, mellynek sorsa hazafi-buzgóságtoktól feltételeztetik, méltó polgárai iránt nem lesz soha háladatlan.

Más részről siessetek, kiknek az isten bármi csekély vagyont adott, nélkülözhető filléreiteket a' haza oltárára áldozatul hozni, a' haza megmentésére fordított adakozástok, személyetek, vagyontok, hazátok megmentésében bő kárpótlást fog találni, siessetek áldozni pénzt, természetényeket, 's bármit, mi töletek telik, 's a' haza minden adományban buzgalmatok tanuságát háladosan veendi.

Költ B. Gyarmaton 1848. május 24-kén tartatott választmányi ülésből.

Olvasta főjegyző
Fridecky Lajos.

10.

Betyárvilág Nógrádban

Sokan úgy vélik, hogy betyárok inkább az alföldi pusztákon, vagy a Bakonyban éltek, pedig a történelmi Nógrád és Heves megye települései is őriznek ilyen emlékeket. Bevezetőként foglalkozunk a dualizmus-kori társadalommal, amely életre hívta ezt a jelenséget, majd megvizsgáljuk a nógrádi peranyagot. Külön egységet képez Sisa Pista, az utolsó nógrádi betyár tevékenysége.

- betyárok a kiegyezés előtt és után
- „A Vidróczi híres nyája”
- Sisa Pista, és bandájának tagjai
- a periratok
- a megtért betyár

Törzskönyvi szám *210*

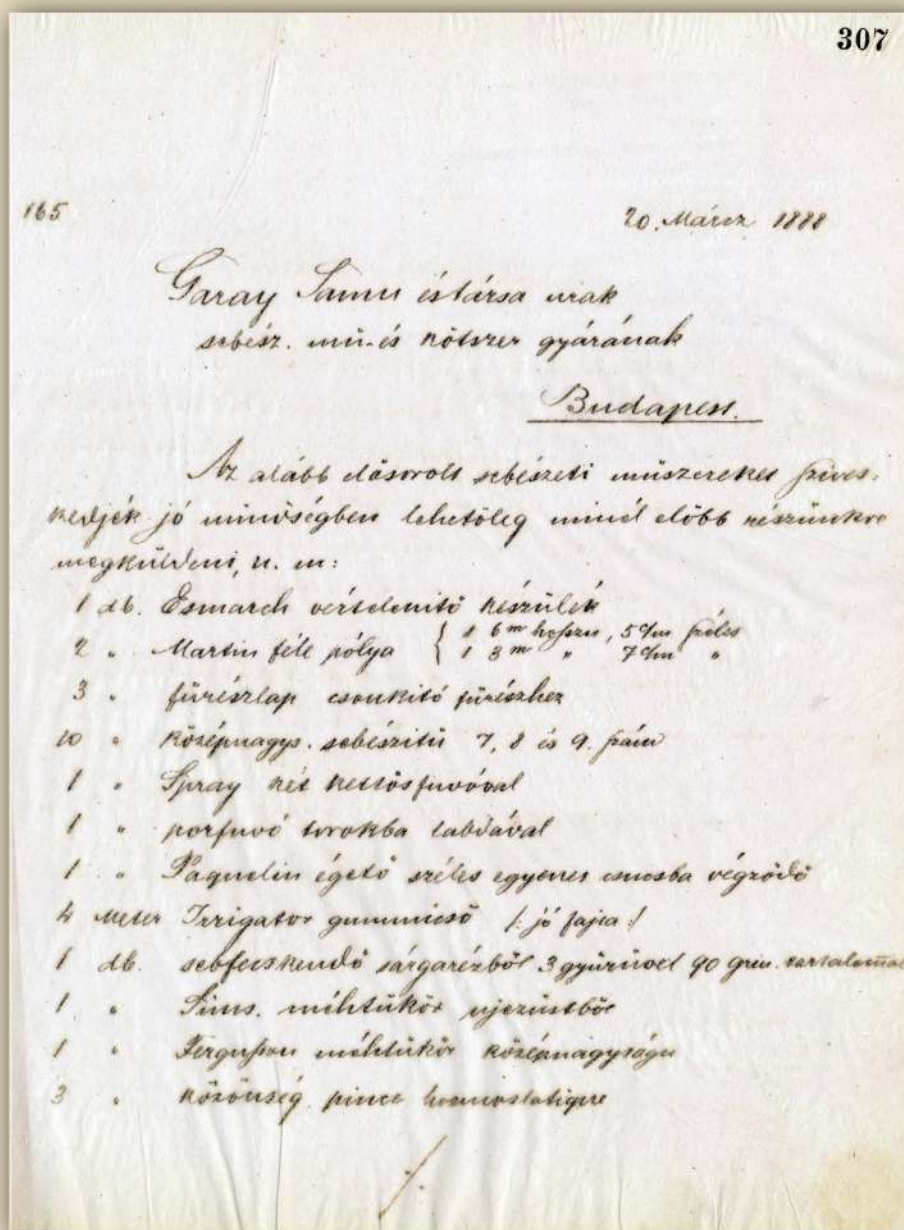
1	Vezeték- és keresztnév.	<i>Bombó István (Pista)</i>
2	Netaláni álnév.	
3	Személy leírása.	Nagysága: <i>magas</i>
		Tealkata: <i>szőke</i>
		Arca: <i>szőke</i>
		Arcazín: <i>szőke</i>
		Haja: <i>szőke</i>
		Homloka: <i>szőke</i>
		Szemöldöke: <i>szőke</i>
		Szeme: <i>szőke</i>
4	Szálló helye	<i>haza: N. u.</i>
5	Tud-e írni, olvasni, számolni, vagy csak melyiket?	<i>írni, olvasni tud</i>
6	Tűrényes házasságból született-e vagy nem?	<i>szülői házban</i>
7	Életkora.	<i>31 év</i>
8	Anyanyelve.	<i>magyar</i>
9	Nyelvszokásai.	<i>magyar</i>
10	Tud-e írni, olvasni, számolni, vagy csak melyiket?	<i>írni, olvasni tud</i>
11	Részesült-e magasabb oktatásban?	<i>nem</i>
12	Hívatalosa és vallási ismeretei. (Kielégítő, hiányos.)	<i>hiányos</i>
13	Nálán vagy hajdán, más vagy férjes házas?	<i>nálán</i>
14	Szálló élnek, nem élnek.	<i>élnek</i>
15	Hivatása (mestere, író, foglalkozás) foglalkozás nélkül.	<i>gyógyász, kovács</i>
16	Bír-e vagyonnal, és hol?	<i>nálán</i>
17	Volt-e előbb kihágás miatt büntetve?	<i>volt</i>
18	Mely büntényekért fejtette előbb? ugyanazon stílusú büntényekért hányszor? (visszatérő) most általában hányadszor büntetették?	<i>lejáró időt egy év</i>
19	Azon büntéslekvény, melynek váltja miatt letartóztatott, vagy a mely miatt vád alá helyeztetett.	<i>szőke</i>
20	A mostani elítélés alapján szolgált büntéslekvény.	

11.

Dualizmus-kori ipartörténet

Salgótarjánt és környékét a bánya, az ide vezető vasút és az ide települő üzemek emelték feljebb. Persze mindez nem ment könnyen és gyorsan. Már ahhoz is több évtized kellett, hogy a község ideiglenes vasúti megállót kapjon. A tanulók vázlatosan megismerhetik a legfontosabb lépéseket és létesítményeket. Szót ejtünk a község modernizálódásáról is (kolóniák, kaszinó, munkásegyletek, kórház, stb.)

- a magánvasúttól a MÁV-ig (vonalbővítés, vegyesvonatok)
- a bánya: a Szent István Kőszénbánya Rt., majd az Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. bővítésének lépései, villamosítás
- jelentős bányaigazgatók: Zemlinszky Rezső, Gerber Frigyes, Róth Flóris
- a Palacküveggyár alapítása, működése
- a „Rima” világa (a Rimamurány - Salgótarján Vasmű Rt.)

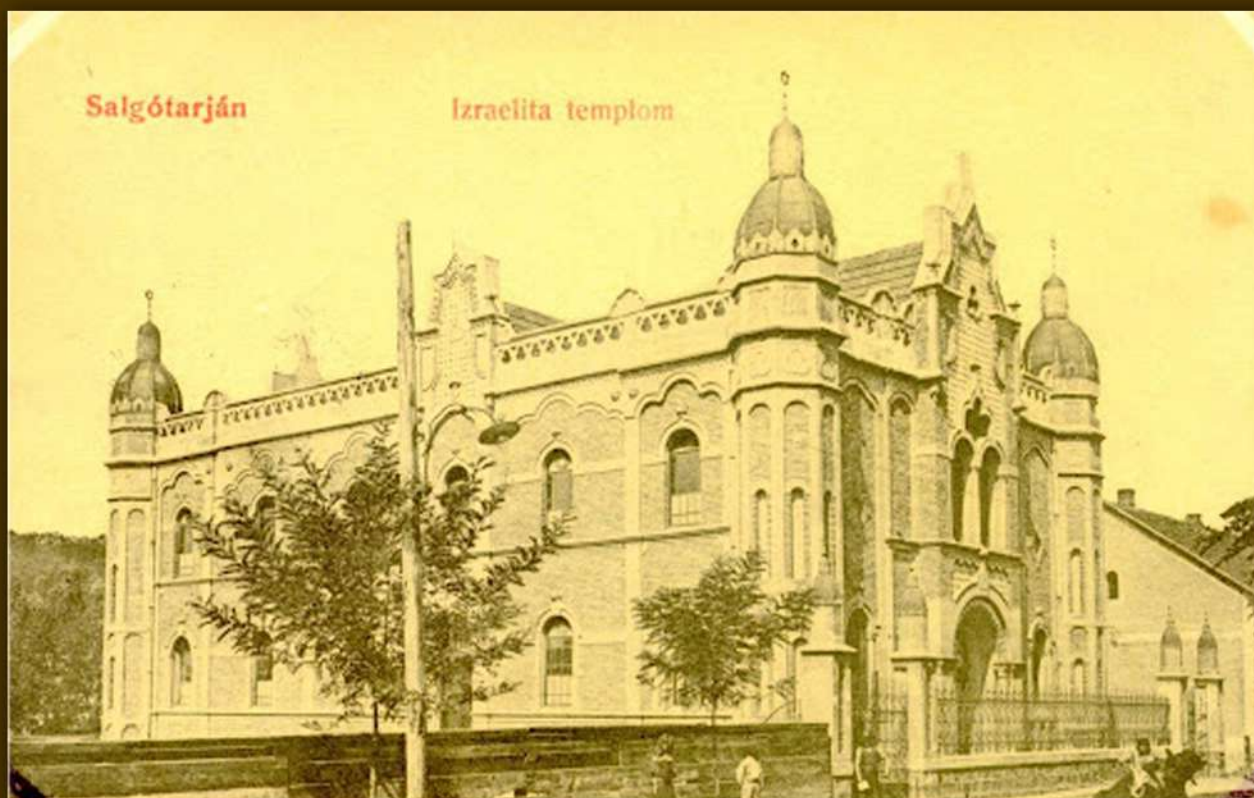

12.

Zsidótörténet Nógrádban – a betelepüléstől a holokausztig

Nógrád vármegyében sohasem élt jelentős lélekszámú zsidó lakosság. Ennek egyik oka az volt, hogy I. Lipót császár (1657-1705) 1693-as rendelete a bányavárosok közel 50 kilométeres körzetében megtiltotta a zsidók letelepedését és iparúzését. A tilalom a vármegye területének több mint felét elzárta a zsidóság elől. A 19. században lassan gyarapodó közösségeik főként a nagyobb városokban, községekben telepedtek meg. Itt volt mód a számukra engedélyezett foglalkozások (pl. különböző kereskedelmi tevékenység, iparosság, értelmiségi szabad pályák) gyakorlására. A dualizmuskori polgári fejlődés során bekapcsolódtak a megye gazdasági fejlesztésén túl a kulturális-szellemi élet gyarapításába is. A két világháború közötti időszakban a sorozatos törvényi korlátozások Nógrádban is éreztették hatásukat, amely a deportálásban csúcsondott ki. A nógrádi zsidóság több mint 80 %-a nem tért vissza.

- zsidók összeírása a 19. századig
- közösségek kialakulása
- a közösségek belső életének néhány jellemzője
- a zsidótörvények hatása Nógrádban
- a holokauszt és következménye

13.

Nógrádiak a Nagy Háborúban

A Nagy Háborút a kitörésekor Nógrádban is lelkesen fogadták. A besorozott nógrádiak a császári és királyi 25. gyalogezredbe, és a magyar királyi 16. honvéd gyalogezredbe kerültek. A dokumentumok bepillantást nyújtanak a háborús hétköznapokba a fronton. A nógrádiak az orosz és az olasz fronton harcoltak.

- Naplók, tábori lapok, visszaemlékezések – szerelem háború idején
- a sajtóban megjelent „harctéri levelek”
- kémek a Nagy Háború alatt
- állatok a Nagy Háborúban

14.

Ferenc József árvái – az I. világháború hátországa

A legtöbb település központjában áll egy emlékmű, mely a 20. század elejének katasztrófájára emlékeztet. Ezek az emlékműveken olyan nevek szerepelnek, akik az I. világháborúból nem tértek vissza. A háború világában a fegyveres összecsapások, katonai hadmozdulatok a döntőek. Ugyanakkor a háború terhét nemcsak a frontokra kihajtott emberek viszik a vállukon, hanem az otthon maradt családtagok is. A hadsereg ellátásának biztosítása csak a háterszág rovására történhetett, amely minden téren kizsigerelte a kiszolgáltatott embereket. A levéltár – mivel nem rendelkezik katonai jellegű iratokkal – azt tudja bemutatni, hogy az idő előrehaladásával hogyan változott a civilek szemében a háború „arca”.

- Katonák elszállásolása, menekültek fogadása
- Gyűjtések, hadikölcsön
- Veszedelmes ragályok
- A háború különleges „arcai”
- Hadiözvegyek és hadiárvák, hadirokkantak
- Hadifogságban

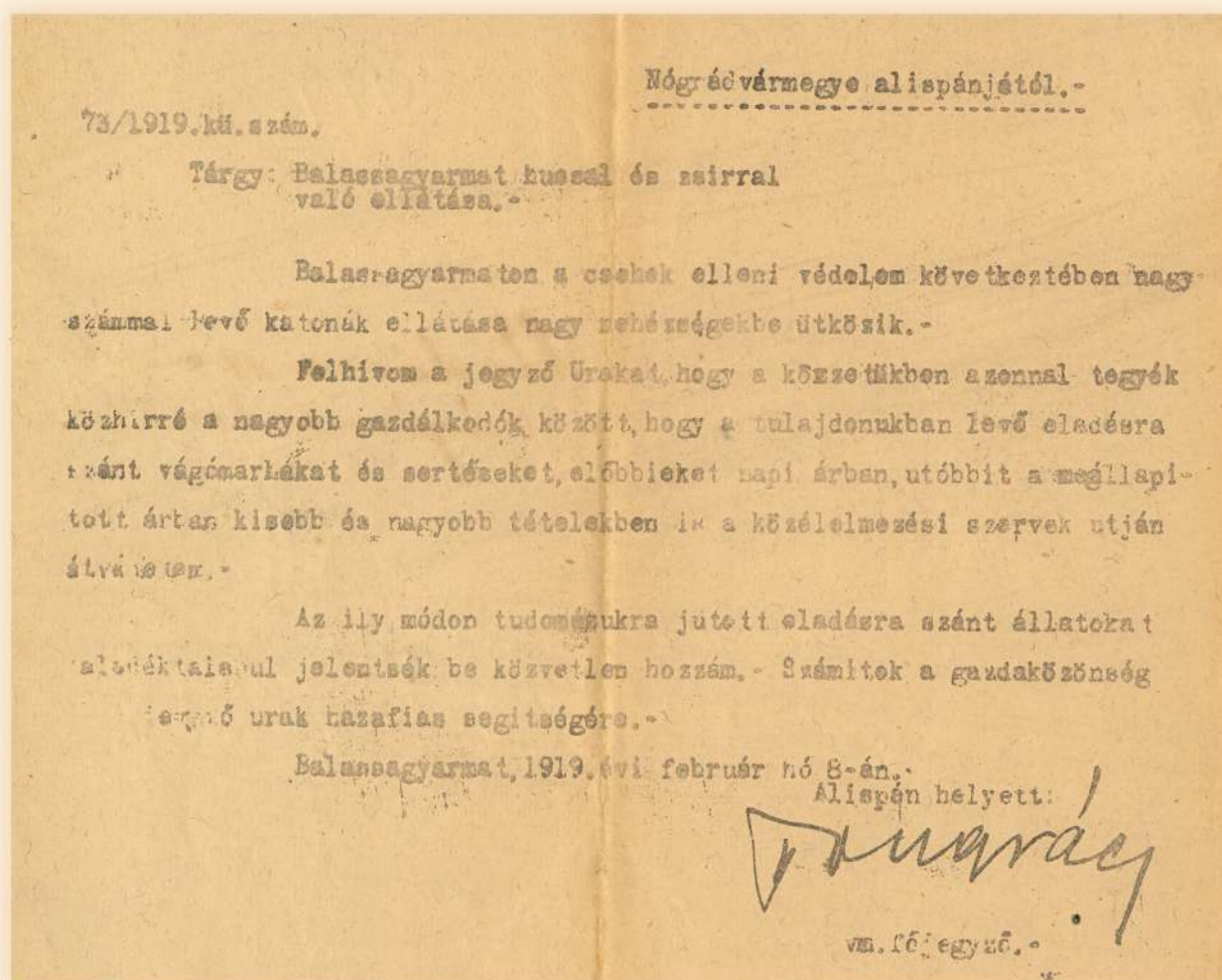

15.

Harcok Salgótarján és Balassagyarmat környékén 1918/19-ben

A tanulók megismerhetik az első világháború után kialakult politikai helyzetet, amikor – békeszerződés hiányában – a demarkációs vonalak határozták meg az ország területét, és az utódállamok arra törekedtek, hogy minél több területet szerezzenek meg. Megvizsgáljuk az őszirózsás forradalom hatását, majd a tanácskormány helyi működését. Végül foglalkozunk a Salgótarján környéki harcokkal 1919. májusban.

- polgárőrök és nemzetőrök 1918-ban (a közbiztonság problémái)
- Balassagyarmat 1919-es megszállása, és a csehek kikergetése
- a Vix-jegyzék
- a Tanácsköztársaság létrejöttének helyi hatásai (államosítás, direktóriumok, Vörös Órség)
- munkásezredek a Salgótarján környéki harcokban
- a Clemenceau-jegyzék hatása

Trianon hatása a történelmi Nógrád megyére

Minden iskolás ismeri az alapvető tényeket: az 1920. június 4-én aláírt trianoni békediktátum hatásként Magyarország területe és lakossága drasztikusan lecsökkent, több millió magyar ember került a határokon kívülre. A foglalkozáson megvizsgáljuk a határkijelölő bizottságok álláspontját, és bepillantunk a korabeli iratokba. Foglalkozunk a vagonlakók helyzetével, azzal, hogyan fogadta a megye lakossága az északi területek elvesztését. Végül szót ejtünk Somoskő és Somoskőújfalu helyzetéről, az 1924. évi visszacsatolásról.

- gr. Apponyi Albert véleménye az Ipolyról
- a békeszerződés 61. cikkelye
- a határmegállapító bizottság tagjainak eltérő álláspontja
- a Somoskőre és Somoskőújfalura vonatkozó rendelkezések
- negatív ipari és mezőgazdasági hatások
- menekültek Salgótarjánban és környékén

Salgótarján nagyközség előjáróságától.

8341|1921.

Hirdetmény.

A trianói békeszerződésben foglalt állampolgársági rendelkezésnek végrehajtása tárgyában kiadott 6500|1921. M. E. rendelet alapján.

A békeszerződés 61. cikke értelmében mindazok a magyar állampolgárok, akiknek illetőségi községe olyan területen tekszik, amely Magyarországtól a békeszerződés alapján valamely más államhoz esatoltatott, tekintet nélkül ez időszertint lakhelyükre, a magyar állampolgári kötelekből való előzetes elbocsájtásuk nélkül 1921. évi június hó 26. napján eddigi magyar állampolgárságukat elvesztik és minden honosítási eljárás, vagy egyéb hatósági intézkedés nélkül annak az államnak válnak jogérvényesen állampolgáraivá, amely államnak fennhatósága alá illetőségi községük került.

A békeszerződés 62. cikke következtében azonban az előző §-ban említett magyar állampolgárok közül azok, akik csak 1910. évi január 1-je utáni időben szereztek Magyarországnak oly leváló területen községi illetőséget, amely területet a békeszerződés a szerb-horvát-szlovén királysághoz csatolt, csak akkor szerzik meg a szerb-horvát-szlovén illetőség a cseh-szlovák állampolgárságot, ha az új állampolgárság elismeréséért az említett államok kormányához kérvényt nyújtanak és kérvényük kedvező elintézését nyer.

A békeszerződés 63. cikke alapján mindazok, a magyar állampolgárok, akik a magyar állampolgárságukat az 1. § értelmében elvesztik, jogosultak a békeszerződés életbeléptésétől, vagyis 1921. évi július hó 26. napjától számított egy éven belül magyar állampolgárságuk fenntartását igényelni.

A békeszerződés 64. cikke megadja továbbá tekintet nélkül a jelenlegi állampolgárságukra és lakóhelyükre azoknak, akiknek a volt birodalmi tanácsban képviselt országokban és tartományokban (a volt osztrák császárságnak területén) vagy Bosznia-Hercegovinában van eridőszertint községi illetőségük és fajra nézve magyar anyanyelvűek, a jogot, hogy a békeszerződés életbeléptésétől, vagyis 1921. évi július hó 26. napjától számított hat hónapon belül a magyar állampolgárság elnyeréséért opciót gyakorolhassanak.

Viszont Magyarországnak a trianói békeszerződésben megállapított területén illetőséggel bíró magyar állampolgárok, tekintet nélkül jelenlegi községi lakhelyükre, ugyanezen idő alatt opciót gyakorolhatnak az osztrák, az olasz, a lengyel, a román, a szerb-horvát-szlovén és a cseh-szlovák állampolgárság megszerzésére, ha abban az államban, amelynek állampolgárságát elnyerni óhajtják, a lakosság többsége ugyan ahhoz a fajhoz tartozik és ugyan olyan anyanyelvűek, mint ők.

Az optálási jog nemrevaló tekintet nélkül minden 18. élet évet betöltött és nem cselekvőképelen személy megillető és ezek az opciós nyilatkozatot a maguk nevében teszik meg.

Az által hatalom alatt nem álló 18 évesnél fiatalabb gyermekek nevében az opciós nyilatkozatot a törvényes képviselője jogosult megtenni. A 12. életévet betöltött kiskorú az opciós nyilatkozat megtétele előtt meg kell halgatni.

A magyar állampolgárság fenntartására, illetőleg megszerzésére irányuló opciós nyilatkozatot a belföldön lakó optáló a lakhelyére illetékes elsőfoku közigazgatási hatóságnál, vagy a m. kir. belügyminiszternél, Magyarország területén kívül lakó optáló pedig azokon a külföldi hatóságokon kívül, amelyeket az illető idegen állam, az optálások átvételére feljogosít, Magyarország bármely külképviseleti hatóságánál, vagy közvetlenül a m. kir. belügyminiszternél teheti meg.

Egyébb felvilágosítást az érdeklődők a járási főszolgabíróságnál nyerhetnek.

Salgótarján, 1921. december hó 19.-én.

Koós Mihály s. k.
főjegyző.

Hricsovsky András s. k.
bíró.

17.

Csillaghullás Nógrádban – 1956.

A diákok megismerhetik a nógrádi követeléseket, a forradalom első napjainak hangulatát, a megalakuló új intézményeket, és intézkedéseiket. Megvizsgáljuk, hogyan működtek a forradalmi bizottságok, az üzemi munkástanácsok, mi történt a különböző településeken.

Összegezzük, hogyan hatott Nógrád megyére a Kádár-kormány megalakulása, milyen okok vezettek a megtorlás kezdetéhez.

Végezetül a salgótarjáni sortűzről, és az azt követő megtorlásról hallhatnak az érdeklődők.

- a forradalom eseményei a visszaemlékezések alapján (Mlinarik István)
- az új közhatalom megszerveződése, intézkedései
- a visszarendezés
- a salgótarjáni sortűzhez vezető okok, történések
- a Hargitay - Hadadi ügy

18. Madách világa

Madách Imréről sokunkban egy beesett arcú, szakállas, lógó bajuszú, láthatóan megkeseredett ember képe él. Életéből Az ember tragédiájának megírása a legfőbb momentum. Pedig Madách az 1840-es évek elejétől élénk közéleti tevékenységet folytatott, a szabadságharc idején fontos pozíciót töltött be, majd a megtorlás során börtönbüntetést szenvedett. Megismerkedünk azzal a Balassagyarmattal, ahol Madách dolgozott, és bálozott későbbi feleségével.

- az 1840-es évek nógrádi közléte
- Madách és baráti társasága
- tevékenysége 1848-ban
- börtönévek
- újra a közéletben - 1861

*Madách Imre
Főbíró*

Mikszáth és a jó palócok

Megyénk egyik leghíresebb írója 1847-ben Szklabonyán látta meg a napvilágot, amelyet 1910-től 1920-ig Mikszáthfalvának hívtak. Méltán, hiszen ő emelte be Nógrádot és a palócokat a nemzeti köztudatba. Még a nagyhatalmú Tisza Kálmán miniszterelnök is szívesen olvasta Mikszáth műveit, és elismerően mondogatta: „Ezt nagyon kitaláltad, te palóc!” A foglalkozáson megismerjük Mikszáth életét Balassagyarmaton, Mauks Mátyás szolgabíró mellett. Házasságát, válásukat Mauks Ilona Máriával, majd újbóli házasságkötésüket. Bejárjuk a nógrádi tájak egy részét, amelyek szerepelnek műveiben. Találkozunk néhány, általa megörökített barátjával, ismerősével.

- Mikszáth balassagyarmati tapasztalatai
- magánélet
- nógrádi helyszínek: Kékkő, Ebeck, Szécsény, Mohora, Horpács
- barátok: Pulszky Ferenc, Veres Pálné Beniczky Hermin

Pertári szám. 403
1876.

1876
1872

A b. gyarmati kir. e. f. törvényszék pertára.

Perfelvételi jegyzőkönyv.

Mauks Ilona felperes nek
Mikszáth Kálmán
alperes ellen házasági kérdések végleges felvételéről iránt

folyamatban lévő perében.

I. Az 1876-ik évi 7865 számú keresetlevél I., mellékletei
A. A. B. C. alatt csatoltatottak

Perfelvételi határidő: 1877-ik évi Január hó 26-ik napja
délelőtt 10 órája

Amány Béla
pertárnok.

1877-ik évi Január hó 26-ik napján:

Felperesért: Okolicsányi Pál ügyvéd
Alperesért: Amány Péter ügyvéd és Fehér István ügyvéd
megjelenvén, az előbbi meghatalmazó levele C. alatt a peresomóhoz tétetik.

Alperes, az ellenirat beadására, a polg. tk. rdt. 138-ik §-a értelmében 15 napi halasztást
vesz igénybe, minélfogva az ellenirat beadására a határidő 1877-ik év Február
10-ik napjára tűzetik ki felperes Budapesti házassági bíróság példányos
felhatalmazása mely III. 1876 alatt Amány Péter aláírásával.

Amány Béla ügyvéd
pertárnok. felperesi meghatalmazott.

Okolicsányi Pál ügyvéd
alperesi meghatalmazott.

1877-ik évi Február hó 10 napján:

Felperesért: Okolicsányi Pál ügyvéd
Alperesért: Amány Péter ügyvéd és Fehér István ügyvéd
megjelenvén: 15 napi halasztás kéri. felperesi ügyvédek beleegyezésével
még felperes ellenirat beadására határidőül 1877-ik év február
hó 26-ik napjának délelőtti 10 óráig kéri Amány Péter

Amány Béla ügyvéd
pertárnok. Okolicsányi Pál ügyvéd
alperesi meghatalmazott.

Nógrád megyei Levéltár

Ügyfélszolgálat:
hétfőtől - csütörtökig
8.00 - 15.30
péntek
8.00 - 12.00

Kutatószolgálat
hétfőtől - csütörtökig
8.00 - 15.30

Elérhetőség:

Cím: 3100, Salgótarján,
Ady Endre út 3/C.
Tel.: 06 (32) 412-801
E-mail: titkarsag.nograd@mnl.gov.hu
honlap: www.mnl.gov.hu/nml